

ANTOLOGIJA BASNE

BASNE: ANTOLOGIJA

*priredila i odabrala Dubravka Težak, ilustrirala Nevenka Macolić,
Zagreb, DIVIČ, 1996.*

Svijet basne svojom didaktičnošću i paraboličnošću potiče na razmišljanje o stvarnosnim životnim situacijama. Uspostavljanjem odnosa među likovima, koji su najčešće životinje, ali mogu biti i biljke, stvari ili pojave, pa čak i sami ljudi, basna otkriva nutrašnje ljudske osobine. Poznata kao kratka priča u prozi ili stihovima s moralnom poukom, basna je vrlo stara književna vrsta i u usmeno-književnoj i u književnoumjetničkoj tradiciji.

Nedavno je u biblioteci DIV zagrebačke naklade DIVIČ objavljena

antologija "Basne", koju je priredila teoretičarka i sveučilišna profesorica dječje književnosti Dubravka Težak, a ilustrirala Nevenka Macolić.

Pristupnim tekstovima "Povijesni pregled razvoja basne" i "Basna kao dječja lektira" D. Težak uvodi čitatelja u izbor od ukupno 236 basana iz svjetske i hrvatske književnosti. Najzastupljeniji je Ezop. Zanimljiv je izbor basni iz "Pančatantre" (Petoknjižja), djela stare indijske književnosti. Od svjetski poznatih basnopisaca predstavljeni su Francuz Jean de la Fontaine, Nijemac Gotthold

Ephraim Lessing, Rus Ivan Andrejevič Krilov. Hrvatsku umjetničku basnu zastupa vrsno pero klasične spisateljice za djecu, Ivane Brlić-Mažuranić, te dvojica suvremenih književnika, Gustav Krklec i Vlado Halovanić.

U prvom pristupnom tekstu D. Težak obrađuje basnu kao književnu vrstu, precizirajući važnost njene strukture te osobitosti likova. Slijedi sažeti prikaz legendarnih zapisivača i autora basana, Ezopa iz Grčke, Fedra iz Rima i Višnušarmana iz Indije, te umjetničkog stvaralaštva La Fontainea, Lessinga i Krilova i hrvatskih basnopolisaca, I. Brlić-Mažuranić, G. Krkleca i V. Halovanića. Sliku razvoja basne u Hrvatskoj upotpunjuju književnopovijesni podatci o prvim prijevodima i preradama, kojih su autori Đuro Ferić, Antun Matija Reljković, Ignacije Čivić Rohrski, Ivan Filipović i Tomislav Ivkanec. Dosad "uglavnom po strani, bez značajnijih analiza i prosudaba", kako kaže autorica Težak (str. 11), basne Ivane Brlić-Mažuranić mogu biti poticajne za današnje čitatelje, osobito proučavatelje dječje književnosti i dječje recepcije književnoumjetničkih tekstova. Halovanićeve basne pak vrlo su slične Krklecovim. Međutim, Krklecova varijanta basne već je odavna poznata hrvatskom čitateljstvu, dok se živući slikar i pjesnik Vlado Halovanić kao basnopolisac pojavljuje tek 1983. g. Halovanić u svojim basnama razvija igrivost i humorističnost, a poučnost pretežito zanemaruje.

U drugom pristupnom tekstu "Basna kao dječja lektira", D. Težak određuje mjesto basne u književnom odgoju i obrazovanju. Za razliku od bajke, basna upućuje na nelijepu istinu svijeta i života.

Može se reći da basna zrači pesimističnošću zbog svoje filozofije utemeljene u dugotrajnu čovjekovu iskustvu borbe protiv zla, koje često pokazuje svoju nadmoćnost nad dobrim i pravednim. Iz tih se razloga mnogo puta upriličio razgovor o opravdanosti uključivanja basne u proces odgoja i obrazovanja djece i mladih. Premda su u basnama sažete gorke životne istine, valja pronalaziti načine ne bi li se one tijekom interpretacije doživjele i spoznale kao pokretači unutrašnje čovjekove težnje usmjerene njima oprečnim istinama ljubavi i dobrote. Otuda opravdanost pojave basne u programima lektire za mlade i starije razrede osnovne škole te onima srednjih škola. Upravo se ovom antologijom olakšava organiziranje i vođenje školskih interpretacija odabranih basana, jer su u njoj književnoumjetnički i stručni/znanstveni sadržaji funkcionalno objedinjeni.

U tekstu D. Težak oprimjerena su različita polazišta u interpretaciji basne. Osobitu pozornost pobuđuje komparativni pristup istim motivima u basnama raznih autora (npr. Ezop - Gavran i lisica / Krilov - Vrana i lisica / Brlić-Mažuranić - Gavran i lija; ili npr. Majmun i naočali Krilova i Krkleca).

Osim promjena početka odnosno svršetka fabule, neke basne doživljavaju promjene u tumačenju pouke (npr. basna o cvrčku mravu). Te se promijene razumijevaju kao posljedica izrazite sažetosti fabule basne i pomanjkanja dubljeg raslojavanja karaktera pojedinog lika. D. Težak pozornost usmjerava i na promjene uvjetovane obilježjima vremena, kulture i civilizacije u kojoj djeluje basnopolisac (npr. promjene lika u

tematsko-motivski istoj basni "Žabe traže kralja": Zeus kod Ezopa mijenja se u Boga kod I. Brlić Mažuranić).

U interpretaciji tekstova klasičnih basnopisaca od velike je pomoći sustavno sastavljen rječnik manje poznatih riječi (osobito imena i pojmova iz mitologije i religije), kakav je Tumač na posljednjim stranicama Antologije.

Osim u nastavi književnosti, basna zbog svoje kratkoće i jednostavnosti te pogodnosti za dramatizaciju može poslužiti kao izvrsni lingvometodički predložak u procesu jezičnog odgoja i obrazovanja, s ciljem razvijanja svih jezičnih aktivnosti (slušanje, čitanje, govorenje i pisanje).

Basna XX. stoljeća strukturno je drugačija od klasične basne. Danas basna živi u oblicima epigrama, minijatura, aforizama. Ipak, ne može se i ne smije zanemariti književnopovijesno nasljeđe basne, jer ono u sebi nosi općeljudska načela iskustveno potvrđena u svim razdobljima razvoja čovječanstva, stoga aktualna i danas. To potvrđuje korisnost i vrijednost ovog antologijskog djela, namijenjenog učenicima osnovne i srednje škole, studentima nastavničkih fakulteta, učiteljima razredne nastave, hrvatskog jezika i književnosti, kao i svim ljubiteljima umjetnosti riječi.

Karol Visinko